

A választmány jelentése az egyesület 1909. évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

A letűnt év korszakos az Erdélyi Múzeum-Egyesület történetében. Az alapítás 50-ik évfordulója alkalmul szolgált visszatekintnünk a tisztes multra, értékelnünk a jelen állapotokat és következtetést vonnunk a jövőre. Borongó lélekkel emlékeztünk az erdélyi magyarság hosszas küzdelmeire, a melyek rendén a szellemi előrehaladás után vágyakozva, kész volt azért nagy áldozatokat hozni,*ámde ereje nem volt elegendő, hogy a nemzetellenes kormány emelte akadályokat legyőzze. Hatvanöt év meghiusult kísérletei után is aggodalmasan írta le gr. Mikó Imre e szavakat: „lelkem hő óhajtságainak egyike az: hogy egykor mi erdélyiekül is egy szerényke kis múzeumot birjunk.“ S a mit annyi évtizeden keresztül nem sikerült államilag elérni, 4 évi kitartó munkával létrehozta a társadalom. Igen, mert a nemzetre nehezülő nyomás egy táborba tömörítette a hazafiakat s az 1859-ben létrejött egyesület az erdélyi nemzeti életnek első föllendülése lőn. És alig kellett hozzá néhány esztendő, szebb napok virradtak az egész nemzetre. Ámde a szerencse napjaiban — régi sor — lankadni kezdett a régi hév, az odaadás, s múzeumunknak már jövőjéért aggódott a nagy alapító. Mindemellett az egyszer elvetett jó mag még a mostoha viszonyok között sem pusztult ki gyümölcstelenül, sőt előkészítője lett egy még nagyobb alkotásnak: a kolozsvári tudomány-egyetemnek.

Annál váratlanabb jelenség, hogy a közönség e nagy szolgálatot nem méltányolta, alig vett tudomást is róla. Így a múzeum és egyetem egybe kötött sorsa nehezen küzdött a kezdet nehézségeivel. Az egyetem tisztában lévén feladataival, hamarabb győzedelmeskedett azokon, a múzeum azonban háttérbe szorulván az erősebb hajtás mellett, már-már irányát veszítette és a nagy közönség előtt csaknem népszerűtlenné vált. Munkássága azonban sohasem szünetelt s valamint a természeti erők működése sem kísérhető eredményeiben perczről-perczre figyelemmel, úgy

egyesületünk is csöndes erjedésében a végén megtalálta az útát a melyen sikerrel szolgálhatja az alapítóktól elébe tűzött célokat, szolgálatokat tehet az egyetemnek s eljuthat a nagy közönség szívéhez, érdeklődéséhez is. Tanuja ennek a november 23. és 24-én tartott jubileumunk.

Erdély színe-java volt képviselve az egyetem aulájában tartott ünnepi közgyűlésünkön. De eljöttek hazánk központjából a törvényhozás s a legfelsőbb tudományos testületek küldöttei is. A közhatóságok, rokontársulatok és testületek, általában a közönség részéről történt felszólalásokból úgy éreztük, hogy a közvélemény elismeréssel van az egyesületnek a hazai közművelődés érdekében kifejtett tevékenysége iránt, ezt élénk érdeklődéssel kíséri, a velünk kapcsolatban álló tudomány-egyetem pedig magas föladatához hasznos munkatársat lát az egyesületben. Jól esett, ötven év fejlődését szemlélve, megállapítanunk a haladást, a melyet még akkor is jelentékenynek mondhatunk, ha számba vesszük a nemzetnek politikailag és gazdaságilag végzetes helyzetét, a melyen gyökeres javulást a lefolyt időközben sem érhetett el. Mert tényleg nagy a haladás a könyvtárnak magán lakásból hevenyészett helyiségétől a mai fényes palotáig, a többi muzeális gyűjteménynek a Mikó-villában szorongó elhelyezésétől a most berendezkedő hatalmas állattani intézetig. S ha az összes gyűjtemények hasonló elhelyezését ma még csak remélhetjük: a régiség- és éremtárnak, botanikus múzeumnak és ásványtárnak mai elhelyezésében és fejlettségében is örvendetes haladást szemlélhetünk; a mi pedig a tudományos feldolgozást és munkát illeti, erre a régi egy pár erő helyébe egész sorozat lépett.

Mindezekből csak biztató reményt meríthetünk a jövőre. Remélnünk lehet, hogy az egyesület tevékenysége csak gyarapodni fog, — hasonlóképen a közönség részvétele. Bár az évforduló alkalmából megkísértett taggyűjtés és jubileumi alap létesítése csekély eredményű lett: ezt a nehéz gazdasági viszonyoknak tulajdonítva, bizzunk benne, hogy az e téren beállandó kedvezőbb fordulat kedvezőbb helyzetbe juttatja majd az egyesületet anyagilag is.

Rátérve örömnepünk fontosabb részleteire, kiemeljük, hogy a király Ő Felsége is elküldte a maga képviselőjében gr. *Bánffy György* főajtónálló mester urat. A kitünő kegyet gr. *Esterházy Kálmán* egyesületi elnök legmagasabb kihallgatáson személyesen köszönte meg, átadván a választmány megbízásából egy aranyveretű példányát a jubileumi plaquetteknek. Ünnepi közgyűlésünkre képviselőket, illetőleg küldöttségeket küldtek: a magyar főrendiház és képviselőház, a m. kir. kormány, az erdélyi egyházak, a Magyar Tudományos Akadémia, a budapesti és kolozsvári tudomány-egyetemek, a Magyar Nemzeti Múzeum, tizenkét erdélyi vármegye, két szab. kir. város, a kolozsvári katonai helyőrség, és ezeken kívül 57 közhatóság, tudományos testület, társulat és iskola. Csaknem teljes számban jelent meg egyetemünk tanári testülete. Az egye-

tem auláját, hol ünnepi közgyűlésünk lefolyt, az egyesület alapítójának, gr. Mikó Imrének az arcsképe díszítette, a melyet az egyesület nevében, hálaunkat szép beszédben tolmácsolva, alelnökünk dr. *Lechner Károly* koszoruzott meg.

Hogy vármegyénk küldöttségeik útján — nagy részben zászlóikkal jelenve meg — oly meleg érdeklődést tanúsítottak, abban jelentékeny része van gr. *Esterházy Kálmán* elnökünknek, ki többnyire elútatva a törvényhatóságokhoz, meghívásukat személyesen eszközölte. Ugyanigy adta át meghívásunkat Bécsben Ő Felségének. Az áldozatkészséget választmányunk az őszinte köszöneten kívül csak azzal viszonzozhatta, hogy a szép nap emlékéül részére egy példányban ezüst jubileumi plaquettet veretett.

Meleg köszönetét tolmácsolta a választmány írásban és küldöttségileg Kolozsvár városának, előzékeny vendégszeretetéért, a melylyel elszállásolta vendégeinket és a díszközgyűlés után rendezett közebéden megvendégelte.

Hasonlóképen fejeztük ki köszönetünket dr. *Janovics Jenő* színigazgatónak, ki ünnepünk vonzerejét jelentékenyen gyarapította *Katona* Bánk bánjának az előadásával a nemzeti színházban, ingyen bocsátva nagyszámú elsőrangú helyet az összes vendégeink számára. A díszelőadás nyújtotta élvezetet fokozták a tanuló ifjúságból alakított 160 tagú énekkar hazafias dalai, a melyeket a hatalmas kar *Kürthi Emil* vezetése alatt az előadás előtt s a felvonások közt adott elő. A kar alakításában részt vett a helybeli három főgimnázium, a ref. theologiai fakultás, a tanítóképző és az Összhang dalegylet.

A jubileum második napját még itt időző vendégeink a gyűjtemények tüzetesebb megtekintésére fordították. E célra jó szolgálatot tett dr. *Erdélyi Pálnak* képekkel kísért előadása, a melyet az egyetemi és múzeumi könyvtár új előadó termében tartott és a melyben a könyvtár építését, beosztását és berendezését ismertette. Ugyancsak a jubileumra való tekintettel tartotta dr. *Fabinyi Rudolf* egyetemi tanár idei népszerű előadásaink egyikét kivételesen e napon.

Választmányunk gondoskodott, a mult rendes közgyűléstől is jóváhagyólag, hogy jubileumunknak irodalmi emléket is állítsunk. E végből határozta el, hogy ez alkalommal adja közre gr. Mikó Imre levelezéseinek első kötetét, továbbá az ünnepről emlékalbumot ad ki. Mikó leveleinek közrebocsátását azonban el kellett halasztani egyfelől a könyvtár költözködése miatt, másfelől a teljesség érdekében. Időközben ugyanis értékes anyag merült fel s újabbak kínálkoznak, így p. o. a család szivességéből megkaptuk Mikónak és feleségének egybekötött levelezését. Az értékes gyarapodást nem lehetett indokoltnan mellőzni s a késedelem a kiadásnak csak előnyére fog válni. A tervbe vett emlékalbumnak pedig költséges volta támasztott aggodalmat s evvel járó késedelmet; szerencsére azonban a választmány talált módot, hogy az egyesület érzékenyebb megterhelése nélkül feleljen meg

elvéllalt feladatának és kötelező lépéseinek. A mű nagybecsű képe lesz az egyesület multjának. Értékes anyagának nagyobb része már együtt van. Jubileumunknak örökös emléke lesz az a művészi plaqueette, a melyet a választmány fölkérésére ifj. *Vastagh György*, városunk szülötte mintázott.

Az öröm éve, fájdalom, hozott gyászt is reánk. Múlt év márczius havában meghalt nagy alapítónk leánya, gr. *Mikó Anna*, gr. *Pejachevich Arthurné*. Benne a hidvégi gr. Mikó-család utolsó sarja szállt sirba. Temetésén egyesületünket az elnök, a tárak igazgatói és a titkár képviselték, koszorút helyezve koporsójára. Április 27-én új gyász ért: egyesületünk egyik alelnöke, dr. *Szamosi János* hunyt el. Ifjú kora óta lelkes tagja volt egyesületünknek, több évtizeden át választmányi tagja, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztálynak 1887 óta elnöke, az egyesületnek 1898 óta elnöke. Sirjánál egyesületünk nevében elnökünk bucsúzott el tőle méltón, meghatón. Keblének hazafias lángolása, tudmányszeretete és lelkesedése a nemzeti művelődés előbbreviteléért, őrizze közöttünk hiven az ő emlékezetét!

Helyének betöltésével, tekintettel a közelebről ígérkező nagyobb mérvű teendőkre, sokáig nem késhetvén, május 23-án rendkívüli közgyűlést tartottunk, a mely a megürült alelnöki tisztségre csaknem egyhangú szavazással dr. *Lechner Károly* egyetemi tanárt választotta meg. A megválasztottat Ő Felsége állásában meg is erősítette.

Ezenkívül a választmány és az alkalmazottak állapotában a következő változások történtek. A szabályszerűleg kilépett hét választmányi tag közül hat ismét megválasztatott, ujonnan pedig dr. *Udránszky László* egyetemi tanár, ki régebben is tagja volt a választmánynak s e minőségében sok éven át változatlan érdeklődést tanusítva az egyesület iránt, ennek hasznos szolgálatokat tett. Reméljük, hogy ha hivatása az ország másik részébe is fogja szólítani, ügyünknek ott is lelkes támogatója lesz.

Dr. *Stripszky Hiador*, az érem- és régiség-tár segédőre Máramaros vármegyébe segédtanfelügyelővé neveztetvén ki, helyébe a választmány választása és a múlt évi rendes közgyűlés megerősítése alapján *Magoss Irén* lépett.

Dr. *Szádeczky Béla* könyvtári segédőr fizetését 1910-től kezdve a választmány a vallás- és közokt. miniszter úr előleges hozzájárulása alapján az államsegélynek a könyvtárra eső része terhére egyenlővé tette az egyetemi könyvtári tisztekével.

Führer Lajos állattári őrségédet állásától fölmentette a választmány szeptemberi ülésében hozott határozatával.

A tagok létszáma a következő gyarapodást mutatja:

Alapító tagok lettek: 250 koronát meghaladó értékkel bíró könyvadománynyal dr. *Gyalui Farkas*, az egyetemi könyvtár őre; 200—200 koronával: dr. *Lechner Károly* egyetemi tanár, branyicskói báró *Jósika János*; a jubileum alkalmából szintén 200—200 koronával: *Brassó vármegye*, *Bulyovszky Lilla* színművésznő, dr. *Ilosvay Lajos* budapesti műegyetemi tanár, dr. *Malom Dezső* kórházi főorvos Marosvásárhelyt, *Nemes Endre* róm. kath. főgymn.

igazgató, dr. *Vályi Gábor* ny. egyetemi tanár és a *Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete*.

Újonnan lépett be *rendes tagnak* 57, 1 pártoló tag *rendes* taggá lett; pártoló tagúl lépett be 8, kedvezménynyel 9.

Nagyérdemű alelnökünkön kívül fájalmunkra még 5 *rendes* tagunk hunyt el, u. m.: dr. *Bunea Ágoston* kanonok, *Hőry Béla* ny. vármegyei árvaszéki elnök, *Magyarósy István* ref. lelkész, *Reinbold Olivér* ny. pénzügyigazgató és dr. *Vajda Gyula* egyetemi tanár, továbbá két pártoló tagunk: dr. *Lindner Gusztáv* ny. egyetemi tanár és *Lőwy Emil*.

Tizenegyen önként hagyták el egyesületünket, bejelentvén kilépésüket. Két tagot töröltünk.

Gyarapodást, apadást tekintetbe véve, tagjaink száma az 1909. év utolsó napján a következő volt:

Igazgató tag	—	—	—	—	—	—	18
Alapító	„	—	—	—	—	—	57
Rendes	„	—	—	—	—	—	612
Pártoló	„	—	—	—	—	—	111
Pártoló kedvezménynyel	—	—	—	—	—	—	75
							Összesen: 873

Tagjaink száma tehát még mindig távol áll attól a mennyiségtől, a melyet egy *országos* közművelődési egyesületnél várunk lehetne, kivált ha ez éppen múzeumot tart fenn, sőt tudományos társasági működést is folytat. De vizsgálatást nyújthat az a tudat, hogy a mi rendelkezésünkre álló fegyverek bár nem gyors hódításra valók, de az általuk elért eredmények annál mélyrehatóbbak és állandóbbak, annál áldásosabbak lesznek. Reményre kell jogosítnia annak is, hogy bár a haladás lassú, de évről-évre emelkedő.

Egyesek adományai. Nem kevésbé biztató, hogy mindig akadnak egyesek, kik az egyesület iránt tanúsított áldozatkészségükkel követendő példát szolgáltatnak. Így pénztárnokunk, *Lendvay Emil*, negyedizben adományozta évi 1000 korona évi fizetését az egyesületnek. A választmány indítványozza, hogy fejezze ki a közgyűlés köszönetét a nagylelkű adományért. Dr. *Gyalui Farkas* az egyetemi könyvtár őre, abból az alkalomból, hogy könyvtárunk az új helyiségbe költözött, 250 koronánál nagyobb értékű könyvet adományozott, miért a szabályok értelmében alapító tagjaink közé iktattuk. Gróf *Bethlen Karolin* szép festményeket ajándékozott a növénytárnak. *Sárga János* helybeli ékszerész, ki szép sikerrel fáradozik azon, hogy támaszsa fel az egykor virágzó, sajátos erdélyi ötvösséget s e tekintetben hathatós irányításra talál régiség-tárunkban, 1000 korona értékű saját művű serleget ajánlott fel, a melylyel ünnepélyes alkalmakkor áldomás mondássék alapítónk, gr. *Mikó Imre* emlékére. A *Finály Gábor, György és István* testvérek néhai édes atyjuk, egyesületünknek egykori nagyérdemű titkára, a régiség-tárnak őre, dr. *Finály Henrik* emlékére évenként

jutalomra fordítandó 50 korona alapítványt ajánlottak fel, a melynek azonban a felhasználása még nincs tüzetesen megállapítva. Az Apafiak hamvait kutató bizottság nevében dr. *Szádeczky Lajos* egyetemi tanár felajánlotta és be is szolgáltatta az *Apafi-reliquiákat* az almakereki templomban épült fejedelmi sirboltból. A Budapesten székelő Magyar Iparművészeti Társaság néhány kiadványát ajándékba küldte meg s hasonló módon küldi a jövőre folyóiratát. Az utóbbi négy adományért jubileumi közgyűlésünk, mint a hol bejelentettek, mondott köszönetet. Szépen emlékezett meg rólunk az ősszel elhunyt *Gyulai Pál*, végrendeletében múzeumunknak hagyván Hirsch Nelliének az ő költeményeihez készített eredeti rajzait. Végül ritka adományt hozott karácsony hava régiségtárunknak, midőn Kairoban élő hazánkfia, *Orosdi Back Fülöp* nagykereskedő egy kifogástalan, ép állapotban levő mumiát küldött eredeti fakoporsójával együtt, hordozva még a szállítási költségeket is. Az adomány nemcsak azért kiválóan becses, mert értéke meghaladja a 3000 koronát, hanem azért is, mert első és egyetlen a maga nemében múzeumunkban. A választmány folyó évi jan. ülésében az adományozót az egyesület igazgató tagjává választotta. Ugyanezen ülésünkön alapító taggá választottuk dr. *Janovics Jenő* színigazgatót, tekintettel arra, hogy a jubileum alkalmával rendezett diszeldadásra 200 koronát jóval meghaladó értékű belépti jegyet bocsátott vendégeink rendelkezésére.

Gr. *Bánffy György* kir. főajtónállómester, hiven a már ismételten követett eljárásához, levéltárunkba helyezte el a családjával rokon, de kihalt iktári gr. Bethlen-, borosjenői gr. Korda- és gyalakúti gr. Lázár-családok levéltárát. Ezért, valamint régebbi adományaiért az elnökből, egyik alelnökből, a könyvtárigazgatókból és a főtitkárból álló küldöttség fejezte ki az egyesület köszönetét az ügyünk iránt oly meleg érdeklődéssel viselkedő igazgató tagunknak. Fogadják az adakozók e helyen is hálás köszönetünket.

Állami támogatás. Az állami kormány a szerződés szerint köteles összesen kívül 32000 koronával támogatta egyesületünket, a jog- és társadalomtudományi szakosztálytól a tél folyamán rendezett 48 ismeretterjesztő előadás jutalmazására pedig 960 koronát utalványozott. Hálás köszönetet mondunk a kormánynak itt is gondoskodásáért és törekvéseink méltánylásáért, de tekintettel azokra a nagy feladatokra, a melyek egyesületünkre háramlanak, a választmány az idén is kérte fölterjesztésében az állami segély fölemelését.

Ügykezelés. Választmányunk az egyesületi ügyek intézése végett 10 rendes és 2 rendkívüli ülést tartott és határozatait 230 jegyzőkönyvi pont alá foglalta. Az elintézett ügydarabok összege: 483.

Múlt évi pénzügyi kezelésünk méltán sorakozik a megelőző három évihez, sőt újabb haladást, javulást mutathatunk ki nem egy tekintetben. *Alapjaink* gyarapodása jelentékeny volt már 1908-ban is, most pedig még jelentékenyebb lett. Ugyanis, míg amaz összesen 3916 K 46 fillért tett ki, 1909-ben:

az alaptőke gyarapodása	— — —	1400 K	— fill.
az építési arany-alap gyarapodása	—	2500	„ — „
a tartalék-alap gyarapodása	— —	1340	„ 28 „
a term. -historiái pénz-alap gyarapodása	—	497	„ 69 „
a Kovács Sámuel-alap gyarapodása	—	34	„ 97 „
a Lendvay Emil-alap gyarapodása	—	1087	„ 85 „
Összesen:		6860 K	79 fill.

Az 1909. év 2577 K 38 f. felesleggel záródván le, a választmány elhatározta, hogy ebből az 1910-re szóló költségvetésben 1500 K az építési arany-alaphoz csatoltassék az 1905. évig felgyűlt túlkiadás csökkentésére. 1077 K 38 f. pedig mint bevételi többlet vitessék át. Említésre méltó, hogy míg egyesületünk pénzbeli vagyona 1905 febr. 5-én 592,974 K 71 f. volt, 1909 dec. 31-én 621,819 K 69 f.-re emelkedett; négy év alatt tehát 26,983 K 06 fillérral gyarapodott. Ez az eredmény annál örvendetesebb, mert jubilaris kiadásaink nem csekély teherrel nehezültek reánk. Pénzügyünknek ilyen előnyös intézéséért a választmány újlag tolmácsolta köszönetét *Lendvay Emil* egyesületi pénztárnoknak.

Tavalyelőtt hozott választmányi határozat alapján a könyvtár-igazgató felügyelete alatt egybeállította dr. *Perslán Kálmán* egyesületünk összes kiadványainak jegyzékét, a melyet kinyomattunk. Ennek alapján sietett a budapesti egyetemi könyvtár megállapítani az ott hiányzó példányokat, a melyeket említett könyvtár kérésére díjtalanul megküldöttünk.

Megengedte a választmány, hogy az irodalomtörténelmileg nevezetes, valamint az Erdélyi Múzeum-Egyesület történetében kiválóbb szerepet vitt személyek arcképei a régiségtárból a könyvtárba helyeztetvén, ennek helyiségeit díszíthessék. E végből határozta el Nagyajtai *Kovács Istvánnak*, a ki az erdélyi nemzeti Múzeumnak egyik úttörője volt, arcképének megfestését.

Felhatalmazást adott a választmány április havi ülésében a növénytár igazgatójának, hogy a *Mezőzáhon* vadul termő *Paeonia tenuifolia* táj- és helyrajzát Melka Vincze festőművészszel kréta-rajzban elkészíttesse. Az intézkedést indokoltá teszi az, hogy habár e természeti ritkaság léte a jelenlegi birtokos életében biztosítva van, a későbbi jövőben pusztulás fenyegetheti.

Ezzel az ügygyel kapcsolatban megbízatást nyertek a természeti táruk igazgatói, hogy hazánk természeti ritkaságainak védelme érdekében dolgozzanak ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézendő memorandumot. Midőn a földmívelésügyi miniszter úr ugyanezen irányban tett széleskörű intézkedéseket, Kolozsvár városa a nyár folyamán egyesületünkhez fordúlt a Kolozsvár határára levő természeti emlékek, ritkaságok ügyében adandó véleményért. A megfelelő szakvélemények megadattak.

Annak a példájára, hogy a sarajevói Landes-Museum alkalmazottai, sőt mindazok, a kik e múzeum számára gyűjtenek Bosznia és Hercegovina területén a vasúton díjmentesen utaznak,

dr. *Richter Aladár* indítványára a választmány fölterjesztést intézett a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz, kérve, hogy múzeumunk érdekében végzendő tudományos utak céljából magyar- és bosnyák-hercegovinai területen a tárbeli igazgatók függetlenül I. osztályú, segédkezőik ellenben a múzeumi igazgatóság igazolása mellett egészen szabad útazást biztosító II. osztályú igazolványokat, osztrák területen pedig félárú jegyek használatára jogosító igazolványokat nyerhessenek.

Kérésünkre a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megengedte, hogy dr. *Richter Aladár*, mint a növénytár igazgatója, a tárát illető 4.000 K. évi államsegélyből 2.000 K-t a botanikai múzeum gyarapítása érdekében végzendő gyűjtő útra fordíthasson elszámolás és a gyűjtött tárgyak pontos kimutatása mellett.

Táraink vezetőségéhez a lefolyt évben is gyakran fordultak kívülről szakkérdésekben nyújtandó támogatásért, a mit tárigazgatóink készséggel meg is adtak mindannyiszor. *A Magyarhoni Földtani Társulat* kívánságára a természettudományi szakok műkifejezéseinek és helyes írásának egyöntetűségére szolgáló szótár szerkesztésébe tagokul dr. *Apáthy Istvánt* és dr. *Szádeczky Gyulát* küldte ki a választmány.

Nemzeti ünnepek és közmívelődési társulatok közgyűlései közül többen is részt vett egyesületünk. Így képviselőt és korszorút küldtünk arra az ünnepre, a melynek keretében a nagyenyedi ref. kollegium emléktáblával jelölte meg Maros-Ilyén *Bethlen Gábor* szülőházát.

Egyesületünk képviselőjében továbbá megjelentek: *Kossuth Lajos* aradi szobrának szept. 19-iki leleplezési ünnepén dr. *Krenner Miklós*; a Múzeumok és könyvtárak orsz. szövetségének Nagyenyeden szept. 26-án tartott közgyűlésén: gr. *Esterházy Kálmán*, dr. *Apáthy István* és dr. *Pósta Béla*; a kassai Kazinczy-körtől *Kazinczy Ferencz* születésének 150. évfordulójára okt. 24-én rendezett ünnepén dr. *Varju Elemér*; a Magyar Földrajzi Társaságnak Nagybecskereken okt. 25-én tartott vándorgyűlésén dr. *Cholnoky Jenő*.

A new-yorki tud. Akadémia meghívásának Darwin születése százados emlékünnepeire könnyen elképzelhető okokból nem tehetünk eleget, azonban a Grazban tartandó nemzetközi zoológiai congressuson leendő képviselőjére az egyesületnek dr. *Apáthy Istvánt* kértük fel.

A *Kovács Sámuel*-pályadíjra beérkezett költői művek közül, mint viszonylagosan legjobbnak, a Kovács Dezső, Pálfi Márton és Seprődi János tagtársakból álló bíráló-bizottság javaslata értelmében *Kató József Kemény János halála* című költeményének ítélte oda a választmány a kitűzött 80 K. pályadíjat.

Elvi határozat. A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentéséből kifolyólag a választmány kimondta, hogy ezentúl a táraik igazgatói minden olyan beszerzés ügyét, a melyről kétséges lehetne, hogy az alapszabályok keretein belől marad-e, hozzájárulás végett előre terjeszszék a választmány elé.

Népszerű tudományos előadásokat az idén is rendeztünk, szám szerint hetet, október 6 tól december 9-ig, egyesületi tagoknak ingyen, másoknak igen csekély belépti díj mellett. Előadásokat tartottak: dr. *Cholnoky Jenő* egyetemi tanár *Az északi sarkról* képekkel; dr. *Márki Sándor* egyetemi tanár: *Rákóczi XIV. Lajos udvarában* címmel; dr. *Kenéz Béla* egyetemi tanár: *Házasság, születés, halál* címmel; dr. *Imre József* egyetemi tanár *A közellátásról*, képekkel és dr. *Fabinyi Rudolf* egyetemi tanár *Néhány óra egy kémiai laboratóriumban* cím alatt három alkalommal mutatóit be meglepő kísérleteket és fejtegette a kémia magasrendű kérdéseit. A közönség nagy érdeklődést tanúsított az előadások iránt, a melyek részben az egyetem vegytani intézetében, részben aulájában folytak le. Utóbbi átengedéseért ez alkalommal is köszönetünket fejezzük ki dr. *Udránszky László* úrnak, mint az egyetem rektor magnificusának.

Vándorgyűlést az elmúlt évben régebbi megállapodáshoz képest nem tartottunk. Itt a jubilaemunkra való tekintet vezérelt, remélve, hogy annak alkalmával úgyis találkozunk ügyünk barátáival a központban. Örvendetes, hogy reményünkben nem csatlakoztunk.

Táraink közül a könyvtárról megemlíjtük, hogy végbement elrendezése az új könyvtári épületben. Itt tartja múlt évi februárius hó óta a választmány, továbbá a bölcsészeti- nyelv- és történettudományi, valamint a jog- és társadalomtudományi szakosztály üléseit. Itt helyeztük el a titkári hivatalt. Választmányunk kedves kötelességének ismerte hálás köszönetét fejezni ki gr. *Apponyi Albert* közoktatásügyi miniszter úrnak a magyar törvényhozás és kormány áldozatkészségeért, hogy az egyetemi és múzeumi könyvtár új épületének emelésével oly méltóan gondoskodott hazarésztünk e kiválóan fontos kulturális szükségletéről. Sürgős kívánalomnak marad, hogy most már gazdag levéltárunk rendezésére kellő erő fordíttassék. A rendezés elkerülhetetlen nemcsak a használhatóság, hanem a megőrzés és ellenőrzés érdekében is.

Az állattár átköltözésének előkészítése az egyetem új állattani intézete hatalmas épületébe folyamatban van. Készülnek a felállításhoz szükséges és minden igényt kielégítő üveges szekrények, a melyek közül néhányban már szép madárcsoportok láthatók természetes életmódjuknak megfelelő környezetben.

Ezen örvendetes események mellett elhallgatnunk lehetetlen amaz óhajtasunkat, vajha mielőbb megfelelő elhelyezést nyerhetnének a többi, alkalmatlan és elszórt helyiségekben szorongó táraink, különösen pedig érem- és régiségtárunk, a melynek gazdag gyűjteményei 6 különálló, veszélyeknek kitétt helyiségben vannak, nagyrészt raktárszerűen elhelyezve. Pedig éppen ezen gyűjteményünknek külön helyiségben való, méltó kiállítása tudná a tudományos igények kielégítésén kívül a legmélyebb és legtermékenyítőbb hatást, a legnagyobb vonzóerőt gyakorolni a közönségre, s viszont kiváltani a közönségből az egész egyesület és alkotásai

íránt azt az érdeklődést, a melyet az Erdélyi Nemzeti Múzeum virágzásának elengedhetetlen feltételéül ismer mindenki.

Éppen ezért válaszmányunk a helyzetnek lehetőleg hű és szakszerű feltárása végett a táruk igazgatóit kérte föl ama feliratok szerkesztésére, a melyeket a táruknak nyújtandó megfelelő helyiségek érdekében a múlt rendes közgyűlés elrendelt. E fölterjesztések megtétele azonban a folyton tartó bizonytalan politikai viszonyok között nem kecsegtetvén sikerrel, halasztást szenved.

Egyébiránt a régiségtár gyarapodásáról nem egy érdekes följegyezni valónk van. Az 1908 végén a székelyzsombori kath. templomtól 5000 koronáért megvásárolt és a XV. század végén vagy a XVI. század elején készült szárnyas oltár restaurálása Budapesten szépen halad előre s nemsokára egyik kiváló ékessége lesz múzeumunknak.

Szabó Albert marosújvári sóbányaigazgató és dr. *Weress Sándor* ügyvéd lelkes tagtársunk figyelméből régiségtárunk idejekorán értesülve a marosújvári határban, az ispánlaki határszélen felbukkant hatalmas bronzkori öntőműhely maradványairól, azokat sikerült megszereznie. A lelet súly tekintetében meghaladja összes eddigi bronzleleteinket. Kiásatásukat *Kovács István* osztályarchaeologus vezette, de úgy e munkálatnál, mint a beszállítás körül hathatós segítségére volt *Urbán Andor* bányamérnök, kinek, valamint a jelentést tevő uraknak sietett válaszmányunk őszinte köszönetét kifejezni.

Sikerrel folytatta tárunk a múlt évben is Porolissum feltárását Szilágyvármegye költségén, dr. *Buday Árpád* osztályarchaeologus vezetése mellett.

Ezen örvendetes események után annál nagyobb sajnálattal kell megemlékeznünk a *Rákóczi kehely* ügyéről. Most egy éve örömmel jelentettük, hogy a döntő lépések a kehely megszerzése érdekében megtörténtek, ma pedig az az eshetőség fenyeget, hogy a kolozsvári régi ötvösiparnak e páratlan remeke, hazánk boldogabb és dicsőbb korának e kegyeletes emléke külföldre vándorol. Miután ugyanis a helybeli ev. ref. egyház, mint tulajdonos, keblí tanácsa útján 1908 júniusában a múzeumnak 100,000 koronáért megvételre ajánlotta fel, hangsúlyozva, hogy a „becses nemzeti kincset bármily magas árért sem hajlandó e magyar hazából idegen helyre kibocsátani“; régiségtárunk igazgatója pedig a közoktatási minisztertől nyert felhatalmazás alapján az egyháznak az alkú megkötésére teljhatalommal felruházott kiküldöttjeivel állami segélyből fizetendő 80,000 K. árban, valamint a fizetési módozatban meg egyezett: 1909 júliusában az egyháztanács arról értesítette a régiségtár igazgatóját, hogy a megbizottaitól elfogadott árhoz és fizetési módozathoz nem járul, a kehely az államnak csak 100,000 koronáért hajlandó adni, de 200,000 koronáért *bárkinek* eladja. Mindemellét a váratlan nyilatkozat után sem tudunk lemondani a reményről, hogy nemcsak felettes hatósága, de maga az egyháztanács sem fog belenyugodni abba, hogy az erdélyi nemzeti fejedelemség és az

egykori virágzó kolozsvári ipar e pótolhatatlan emlékeitől hazánk megfosztassék.

Növénytárunk jelentékeny munkát végzett, midőn *Péterfi Márton*, a növénytani intézethez beosztott állami népiskolai tanító az elmúlt nyári és őszi hónapokban felállította az összes kétszékű virágos növényeket, számszerint 57,500-at. Előbbre haladt a botanikus múzeum is azáltal, hogy dr. *Richter Aladár* igazgató buzgalmából és dr. *Udránszky László* egyetemi rector intézkedése következtében a régi színház épületében egy 20 méter hosszú és 10 méter széles teremhez jutott. E terem musealis célnak távolról sem megfelelő, de a gyűjtemények benne kiállíthatók, gondozhatók és az érdeklődők által megtekinthetők.

Szakosztályaink köréből külön felemlítést érdemel az, hogy a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály folyóiratának egyik füzetével dr. *Pósta Béla* egyetemi tanárt tisztelte meg abból az alkalomból, hogy a tavaly töltötte be érem- és régiségtári igazgatóságának tízedik évét. A terjedelmes füzetben tanítványai és pályatársai szakjukbeli dolgozatokkal örvendeztették meg dr. Pósta Bélát és egyúttal kifejezték elismerésüket az iránt az éppen oly lelkes, mint tudós munka iránt, a melylyel ő aránylag rövid idő alatt e tárunkat úgyszólván újra teremtette s oly magas színvonalra emelte.

Egyesületünknek teljes elismerését érdemlik a jog- és társadalomtudományi szakosztálynak azok a szolgálatai, a melyeket nagyszámú ismeretterjesztő, népszerű előadások tartása által a közművelődésnek a lefolyt évben tett.

Egyesületünk múlt évéről a fennebbieken adott vázlatos képet teljessé fogják tenni a táruk, szakosztályok részletes jelentései. Ezekből megállapítható, hogy egyesületünk munkás tagjai buzgón szolgálták a tudomány és a hazai közművelődés érdekeit. Másfelől jubileumunk lefolyása meggyőzött afelől, hogy a közönség érdeklődése ügyünk s céljaink iránt fokozódó. Reméljük, hogy ez az érdeklődés mihamarább hathatós támogatássá fog izmosodni s ha így karöltve halad egyesület és közönség az elkezdett úton, teljesülni fog mindnyájunk óhajtása, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület második ötven éve szárnyalja túl sokszorosan az első ötvent a tudomány és a magyar haza szolgálatában!

Kolozsvár, 1910 február 9.

Az E. M. E. választmánya nevében

Schilling Lajos

főtitkár.